

Sygn. akt V CSK 230/08

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 grudnia 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Lech Walentynowicz (przewodniczący)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSN Jan Górowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa M. B.

przeciwko Bankowi (...) - S.A. w W. - I Oddziałowi w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 3 grudnia 2008 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego Sądu Gospodarczego w W. z dnia 17 stycznia 2008 r., sygn. akt X Ga (...),

oddala skargę kasacyjną i zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 1800 (jeden tysiąc osiemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 11 października 2007 r. Sąd Rejonowy oddalił powództwo M. B. o zapłatę kwoty 76 000 zł w oparciu o następującą podstawę faktyczną: w dniu 22 maja 2003 r. powód w ramach prowadzonej działalności gospodarczej zawarł z pozwanym Bankiem umowę nr (...) o prowadzenie rachunków bankowych. Jej integralną częścią były ogólne warunki prowadzenia rachunków dla podmiotów krajowych i zagranicznych.

Pozwany Bank prowadzi także rachunek bankowy na rzecz U.(...) sp. z o.o. z siedzibą w W. W dniu 7 stycznia 2004 r. odbyło się nadzwyczajne zgromadzenie wspólników tej spółki, które podjęło uchwałę odwołującą prezesa zarządu - R. B. i wiceprezesa zarządu – A. B. W dniu 25 lutego 2004 r. o godz. 11¹⁵ strona pozwana otrzymała pismo pełnomocnika większościowego wspólnika U.(...) z informacją o odwołaniu dotychczasowego zarządu w osobach A. B. i R. B. Wraz z pismem został przesłany pełny odpis protokołu nadzwyczajnego zgromadzenia wspólników spółki. W tym samym dniu złożone zostało stronie pozwanej polecenie przelewu kwoty 76 000 zł z rachunku U.(...) na rzecz M. B. z tytułu zapłaty za fakturę VAT. Polecenie przelewu zostało podpisane przez członka zarządu tej spółki, który został odwołany powołaną wyżej uchwałą zgromadzenia wspólników z dnia 7 stycznia 2004 r. Bank wykonał wskazane wyżej polecenie przelewu w dniu 25 lutego 2004 r., natomiast w dniu następnym, tj. 26 lutego 2004 r. anulował uznanie rachunku powoda kwotą 76 000 zł.

W dniu 24 marca 2004 r. Sąd wpisał do Krajowego Rejestru Sądowego -Rejestru Przedsiębiorców zmiany w składzie osobowym zarządu U.(...) sp. z o.o. w W.. Nakazem zapłaty z dnia 31 marca 2004 r., sygn. akt. X GNC (...), Sąd Okręgowy w W. nakazał zapłacić tej Spółce na rzecz M. B. kwotę 76 000 zł. Orzeczenie to uprawomocniło się, lecz egzekucja powoda okazała się w części bezskuteczna, gdyż wierzyciel został zaspokojony tylko do kwoty 26 463 zł z rachunku bankowego. Powód wezwał pozwaną Bank do dobrowolnej zapłaty kwoty 76 000 zł.

Sąd Rejonowy wskazał, że powodowi służyłoby roszczenie o zwrot środków pieniężnych z konta w razie prawidłowego wykonania zlecenia przelewu bankowego i uznania rachunku powoda kwotą 76 000 zł. W takim wypadku dokonanie zapisu księgowego i cofnięcie prawidłowego uznania rachunku bankowego pozbawiłoby powoda wierzytelności.

Sąd pierwszej instancji wyraził pogląd, że polecenie przelewu jest oświadczeniem woli, w wyniku którego dochodzi do czynności prawnej rozporządzającej. Jest dyspozycją dłużnika - posiadacza rachunku - obciążenia go i uznania tą kwotą rachunku wierzyciela. Polecenie przelewu złożone w imieniu osoby prawnej dokonuje organ uprawniony do działania jej imieniem. Występowanie osoby fizycznej, która nie jest organem, nie jest podejmowaniem czynności przez osobę prawną. Odwołanie członka zarządu powoduje wygaśnięcie mandatu do pełnienia tej funkcji, niezależnie od dokonania w tym zakresie wpisu w Krajowym Rejestrze Sądowym. Wobec podjęcia uchwały w dniu 7 stycznia 2004 r. o odwołaniu zarządu polecenie przelewu z dnia 25

lutego 2004 r. nie zostało zlecone przez organ U.(...) sp. z o.o., a więc nie zostało złożone w tym celu jej oświadczenie woli. Wpis na rachunku bankowym ma charakter wtórny wobec zdarzenia, które uzasadniało jego dokonanie (np. polecenia przelewu). Jest on elementem realizacji umowy łączącej bank z kontrahentem, ale nie kształtuje stosunku zobowiązaniowego, gdyż nie jest oświadczeniem woli składanym przez bank posiadaczowi rachunku.

W rezultacie ocenił, że przedmiotowy wpis był wadliwy, skoro nie odzwierciedlał zaewidencjonowania zdarzenia gospodarczego pod względem rachunkowym. Poprawienie wpisu z jakiegokolwiek powodu błędnego następuje w wyniku dokonania zapisu korygującego tzw. „storno” zgodnie z art. 25 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 25 ust. 2 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (jednolity tekst: Dz. U. z 2002 r. Nr 76, poz. 694 ze zm.). Sąd pierwszej instancji podkreślił, że samo mylne uznanie rachunku powoda nie rodzi po jego stronie roszczenia o zwrot objętej nim kwoty, gdyż tylko zdarzenie, które powoduje wpis jest źródłem zmiany salda rachunku bankowego i jego podstawą prawną. Inna sytuacja zaistniałaby, gdyby powód rozporządził kwotą, której w rzeczywistości nie nabył.

Skoro więc powód uzyskał nakaz zapłaty przeciwko spółce, która nie zakwestionowała tego tytułu prawnego, to powództwo przeciwko pozwanemu Bankowi, zdaniem Sądu Rejonowego, należało oddalić.

W apelacji powód zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 415 k.c. oraz art. 471 k.c. na skutek ich niezastosowania i wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa w całości.

Wyrokiem z dnia 17 stycznia 2007 r. Sąd Okręgowy w W. apelację oddalił. Wskazał, że Sąd pierwszej instancji dokonał prawidłowej kwalifikacji prawnej roszczenia, poprzedzonej rozważeniem materiału dowodowego, zgromadzonego zgodnie z zasadą prekluzji dowodowej obowiązującej w postępowaniu gospodarczym i ocenił go zgodnie z zasadą swobodnej oceny dowodów. Zaakceptował też wyraźnie podstawę faktyczną zaskarżonego wyroku.

Oceniając zarzut obrazy art. 471 k.c. wskazał, że strony łączyła umowa rachunku bankowego i na jej podstawie powodowi służyła wierzytelność o wypłatę przechowywanych środków pieniężnych. Dla rozstrzygnięcia sprawy należało odpowiedzieć na pytanie, czy sporne polecenie przelewu kwoty 76 000 zł, rodziło po stronie powoda roszczenie do pozwanego o jej wypłatę, czy też Bank był uprawniony do korekty wpisu przez dokonanie „storna” wpłaty w wypadku wydania dyspozycji wpłaty

przez osobę nieuprawnioną oraz czy dokonana w ten sposób wpłata była spełnieniem świadczenia, w wyniku którego powód uzyskał środki pieniężne do przechowywania których zobowiązany był Bank. Uznał jednak, że wpis jest niewystarczającą przesłanką do nabycia wierzytelności w zakresie środków nim objętych. Wierzytelność posiadacza rachunku wobec banku powstaje w wyniku wpłaty środków na rachunek, wpis zaś jest elementem umowy związanym z zaewidencjonowaniem wpłaty tych środków na rachunek bankowy.

Inną kwestią jest możliwość dysponowania przez posiadacza rachunku środkami na nim zgromadzonymi, co jest uzależnione od dokonania wpisu, tj. zaewidencjonowania wpłaty środków pieniężnych. Dlatego posiadaczowi rachunku przysługuje roszczenie o dokonanie wpisu, w wypadku kiedy nie został on dokonany przez bank, w razie wpłaty lub wypłaty środków. Z kolei w razie wypłaty środków bez ich zaewidencjonowania w drodze wpisu na rachunku, posiadacz nie może z nich korzystać, choć operacja bankowa faktycznie została dokonana, a bank otrzymał środki do przechowywania, których został zobowiązany. Podniósł, że z tego względu w doktrynie wyrażono stanowisko przyjmujące prawidłowość dokonanego wpisu i zgodność wpisu z rzeczywistym stanem środków pieniężnych na rachunku bankowym, a w rezultacie prawo posiadacza rachunku działającego w dobrej wierze i w zaufaniu do informacji otrzymanej z banku, do rozdysponowania środków zaewidencjonowanych na rachunku w drodze wpisu.

Sąd Okręgowy podzielił stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z dnia 29 grudnia 1994 r., III CZP 162/94 (OSNC 1995, nr 4, poz. 60), że wpis na rachunku bankowym jest elementem realizacji umowy łączącej bank z kontrahentem, lecz nie ma on żadnego modelującego wpływu na ukształtowanie istniejącego między nimi stosunku zobowiązaniowego.

W kwestii, czy rzeczywiście doszło do wydania dyspozycji przelewu przez U.(...) sp. z o.o. na podstawie art. 63 ust. 1 i 3 prawa bankowego w zw. z art. 60 k.c., podzielił wywód Sądu pierwszej instancji. Zauważył, że członkiem zarządu spółki nie jest osoba, której mandat wygasł stosownie do art. 202 § 4 k.s.h. Skoro zatem członkowie zarządu zostali odwołani w dniu 7 stycznia 2004 r., to złożenie przez któregokolwiek z nich dyspozycji przelewu w dniu 25 lutego 2004 r. nie miało waloru oświadczenia woli tej Spółki. W rezultacie takie oświadczenie o wykonanie przelewu z rachunku U.(...) sp. z o.o. nie zostało złożone przez organ spółki i w konsekwencji było nieważne. Innymi

słowy nie doszło do spełnienia świadczenia przez Spółkę, skoro nie została wydana ważna dyspozycja przelewu z jej rachunku na rachunek powoda.

Odnosząc się do kwestii korekty przez Bank dokonanego wpisu wskazał, że taką możliwość została przewidziana w § 40 Ogólnych Warunków, w którym pozwany zastrzegł sobie w wypadku nieprawidłowego zapisu księgowego prawo do dokonania jego zmiany bez zgody posiadacza rachunku i zobowiązał się do niezwłocznego poinformowania kontrahenta o dokonanej czynności.

Zgodnie z regułą rozkładu ciężaru dowodu, to na stronie pozwanej spoczywał obowiązek udowodnienia, że była uprawniona do dokonania „storno”. Stwierdził jednak, że skoro wierzytelność posiadacza rachunku nie istniała, gdyż wpis na rachunku bankowym powoda został dokonany bez wcześniejszego polecenia przelewu spółki U(...), to należało przyjąć, że Bank wykazał, iż był uprawniony do przedsięwziętej czynności, skoro do chwili korekty wpisu powód nie rozdysonował kwoty nim objętej.

Sąd drugiej instancji nie dopatrywał się nie tylko odpowiedzialności kontaktowej Banku, ale także jego odpowiedzialności deliktowej, gdyż podjęte przez pozwanego działania zostały wykonane w ramach obowiązującego porządku prawnego.

Powód w skardze kasacyjnej opartej na naruszeniu prawa materialnego przez brak zastosowania art. 415 k.c. i art. 471 k.c. wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W stosunku dwustronnym pomiędzy bankiem a posiadaczem rachunku bankowego dokonany na nim wpis nie tworzy abstrakcyjnego zobowiązania banku wobec posiadacza. Innymi słowy nie jest samodzielnym źródłem zobowiązania banku do wypłaty sumy pieniężnej, gdyż ma znaczenie deklaratoryjne. Zobowiązanie banku jest uzależnione od ważności leżącego u podstaw wpisu zdarzenia prawnego (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 29 grudnia 1994 r., III CZP 162/94 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2001 r., IV CKN 496/00, OSP 2002, nr 9, poz. 122).

Kodeks cywilny nie rozróżnia pojęcia świadczenie gotówkowe i bezgotówkowe. Obydwa mieszczą się w pojęciu świadczenie pieniężne. Pierwsze z nich jest wykonywane przez zapłatę, czyli wydanie wierzycielowi odpowiedniej ilości znaków pieniężnych, drugie w drodze bankowego rozliczenia pieniężnego, które spełnia funkcję zapłaty.

Nawet autorzy upatrujący we wpisie na rachunek wierzyciela woli banku zaciągnięcia własnego zobowiązania względem posiadacza rachunku, wskazują, że

następuje to dopiero z chwilą zawiadomienia go o dokonanym wpisie, tj. w zasadzie doręczenia mu wyciągu z konta. Dopiero więc - przy przyjęciu tego poglądu - z tą chwilą mogłoby powstać na rzecz posiadacza rachunku roszczenie w stosunku do banku o wypłatę kwoty wpisanej na rachunek na podstawie art. 921² k.c. Polecenie przeprowadzenia rozliczenia pieniężnego (art. 725 k.c.) można bowiem traktować jako przekaz w rozumieniu art. 921¹² k.c., zaś wpis na rachunek wierzyciela uważać za przyjęcie takiego przekazu. Powód tymczasem nie podnosił jakoby takie zawiadomienie o wpisie na jego rachunek w dniu 25 lutego 2004 r. kwoty 76 000 zł otrzymał przed jego skorygowaniem w dniu 26 lutego 2004 r., a więc kwestia ta pozostawała poza podstawą faktyczną powództwa, którą sąd jest związany.

Jeżeli wpis na rachunku był nieprawidłowy, tj. brak było podstaw do jego dokonania, Bank mógł go skorygować (storno), tj. obciążyć rachunek powoda uznaną poprzednio kwotą. Obrót bankowy byłby sparaliżowany gdyby banki miały ponosić ryzyko między innymi poleceń przelewu nie pochodzących od uprawnionych organów osób prawnych. Takie skorygowanie wpisu prowadzi do utraty uprawnień nabytych przez posiadacza rachunku na podstawie błędnego wpisu. W literaturze podniesiono, że jest to uprawnienie kształtujące banku, którego źródłem w rozpoznawanej sprawie był § 40 ogólnych warunków, stanowiących składnik umowy stron.

W skardze kasacyjnej powód nie zarzucił jakoby postanowienie to było nieważne, a w szczególności nie wskazał jako naruszonych art. 385² k.c., czy też art. 58 § 2 k.c. Nie wykazał także w toku procesu jakoby błędny wpis był wynikiem niezgodnego z prawem działania pracownika Banku, zwłaszcza jeśli uwzględnić okoliczność, że Bank otrzymał wiadomość o odwołaniu prezesa zarządu Spółki - R. B. i jej wiceprezesa A. B. w dniu 25 lutego 2004 r., tj. w tym samym terminie, w którym otrzymał sporne polecenie przelewu pochodzące od podmiotu niebędącego już organem tej osoby prawnej. Brak więc podstawy do przyjęcia, że Bank nie wykonał lub nienależycie wykonał łączącą strony umowę rachunku bankowego (art. 471 k.c.).

Wbrew zarzutowi skarżącego społeczno gospodarczy cel zobowiązania banku do przeprowadzenia na zlecenie posiadacza rozliczeń pieniężnych uzasadnia obowiązek banku sprawdzenia, czy polecenie przelewu pochodzi od organu osoby prawnej, posiadającej rachunek bankowy, którego dotyczy polecenie przelewu.

Zarzut obrazy art. 415 k.c. już z tego względu był bezpodstawny, że powód nie wykazał działania czy zaniechania ze strony pozwanego, które mogłoby zostać uznane za czyn niedozwolony.

Z tych względów skarga kasacyjna uległa oddaleniu (art. 398¹⁴ k.p.c.).